

Nr 1125

Av fru **Jonäng**, *angående likheten inför lagen.*

(Lika lydande med motion nr 980 i Första kammaren)

Likhet inför lagen är en av de grundläggande principerna i vårt samhälle. Denna likställighet är emellertid formell, och dess faktiska innehåll är inte vetenskapligt undersökt och bevisat. Det föreligger därför enligt min mening ett behov av en vetenskaplig undersökning som tar sikte på de sociologiska sammanhangen inom rättsvården.

Rättsvetenskapens metoder utgör ingen tillräcklig grund för empiriska studier när det gäller straffutmätning. Vi har vida strafframar i lagstiftningen, inom vilka domstolarna har att välja straffpåföljd.

Ett dogmatiskt studium av straffrättsreglerna ger därför föga upplysning om hur olika slag av brottslighet faktiskt bedömes och efter vilka hänsyn straffet utmätas. En kartläggning av domstolarnas praxis är uppenbart nödvändig, om man vill få en systematisk och realistisk inblick i relationerna mellan brott och straff. Härtill behövs en statistisk analys och sociologisk undersökning.

En dylik analys bör vara av intresse såväl för de enskilda medborgarna som för fackmän, jurister. En analys kan ha direkt betydelse i praktiken genom att visa på de stora linjerna i systemet.

Hur fungerar domstolen när det gäller traditionella brott och de moderna lagöverträdelserna (trafik-, skattebrott och liknande)?

Hur straffas människor i olika socialgrupper? Vilka får fängelsestraff?

Lagbrottet — är det en del av ett mönster som karakteriserar individen och gör honom till lagbrytare? Eller är det ej fråga om att dela människor i två grupper — laglydiga och lagöverträdare — utan i stället en gradfråga?

Materialet bör kunna pröva hypotesen om att de traditionella brotten främst är att finna i de lägre sociala skikten. Är ett eventuellt sådant utfall beroende på en reell och större risk för brottslighet bland dessa, eller kan orsakerna finnas i själva rättskipningen?

Materialet kan också vara vägledande för att lösa konflikten när det gäller fängelsestraff mellan behandlingshänsyn och hänsyn till allmänpreventionen och om avkriminalisering av de traditionella lagöverträdarna.

En undersökning kan också värdera domarnas och nämndemännens funktion i rättsvården.

I Norge har gjorts en sociologisk undersökning där det hävdas att den nuvarande uppdelningen av straffutmätningen är socialt orättfärdig. Sammanhangen med social status gäller inte bara valet av straffpåföljd utan gäller också längden av frihetsstraff. I de högre socialskikten är det relativt få domar med fängelsestraff, och de utmätta straffen är kortvariga. I de lägre kategorierna förekommer fängelsevistelse oftare och den är också längre. (Här kommer naturligtvis andra faktorer med i bilden, som den tilltalades arbets- och bostadsförhållanden m. m.).

Enligt den norska undersökningen synes domstolen fungera på olika sätt i förhållande till de traditionella och de moderna lagöverträdelserna. Det är fyra gånger större sannolikhet att en som är tilltalad för trafikförseelse frias än en som är tilltalad för stöld.

Man bör lämpligen ta som utgångspunkt för en analys domsmaterial från skilda domstolar, och då utvälja geografiskt olika placerade och representativa härads- och rådhusrätter.

En undersökning av domsmaterial har givetvis inget med rättsdogmatiken att göra. En undersökning syftar icke till att belysa om en enskild dom är »riktig eller felaktig», från vare sig juridisk eller moralisk synpunkt.

En sociologisk undersökning av rättsvården i vårt land bör belysa domstolarnas funktion och hur rättssäkerheten fungerar.

En sociologisk undersökning bör behandla: sannolikheten för brott i olika socialgrupper, de rättsliga institutionernas praxis när det gäller avkunnade brottmålsdomar, straffutmätningen från sociologisk synpunkt, hur brottsligheten faktiskt blir bedömd och efter vilka hänsyn straff utmätes samt det sociala förhållandet mellan den tilltalade och hans domare.

Med hänvisning till ovanstående hemställas,

att riksdagen måtte besluta om en undersökning av rättsväsandets funktion vad gäller likhet inför lagen i enlighet med vad ovan anförts.

Stockholm den 28 januari 1970

Gunnel Jonäng (cp)
